

Janusz Kręcidło

Funkcja metafor militarnych w Pierwszym Liście Piotra

Collectanea Theologica 82/2, 59-70

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

JANUSZ KRĘCIDŁO, WARSZAWA

FUNKCJA METAFOR MILITARNYCH W PIERWSZYM LIŚCIE PIOTRA

Każdy z autorów ksiąg Nowego Testamentu ma właściwe sobie sposoby wyrażania teologicznych treści. Widać to nie tylko na poziomie morfologii, syntaksy, stylu czy też gatunku, lecz także w stosowanej metaforyce. Systematyczne studium używanych przez autorów metafor pozwala, z jednej strony, lepiej zgłębić teologiczne przesłanie danej księgi Biblii, z drugiej zaś umożliwia lepsze osadzenie autora i adresatów w konkretnych realiach historycznych i kulturowych tamtego czasu i miejsca. W niniejszym artykule chcemy przeanalizować wypowiedzi autora Pierwszego Listu Piotra, które odwołują się do tematyki militarnej, by na ich podstawie wyciągnąć teologiczne wnioski. Należy tu stwierdzić już na wstępie, że autor 1P bardzo chętnie i obficie posługuje się metaforami zaczerpniętymi z realiów życia adresatów listu. Dominuje w nim przede wszystkim metaforyka związana z realiami życia środowiska wiejskiego terenów Anatolii. Zdecydowana większość użytych tu metafor dotyczy życia rodzinnego, domostwa, realiów politycznych i ekonomicznych. Ich gruntowne przeanalizowanie wymagałoby osobnej monografii. Metafory militarne nie są liczne w 1P, co więcej, przy mało uważnej lekturze są trudne do zauważenia. Jednakże mają dużą teologiczną nośność, jeśli chodzi o ukazanie adresatom sposobu przeżywania chrześcijańskiej wiary i tożsamości, i warte są prześledzenia. Celowość użycia metafor militarnych przez autora listu staje się zrozumiała, gdy uświadomimy sobie, że życie codzienne dostarczało adresatom wielu sytuacji, w których mogli obserwować życie i działania żołnierzy. Za panowania cesarzy Nerona i Wespazjana adresaci 1P, mieszkańcy terenów Azji Mniejszej a zwłaszcza prowincje Galacji, Kapadocji i Azji, byli

świadkami kilku rzymskich kampanii militarnych, a obecność rzymskich legionów nie była niczym nadzwyczajnym.¹

Bóg, który ochrania i strzeże (1P 1,5)

Pierwszym fragmentem Pierwszego Listu Piotra, w którym pojawia się metafora odsyłająca do realiów militarnych, jest 1, 5: „...którzy przez wiarę strzeżeni w mocy Bożej dla zbawienia, gotowego objawić się w czasie ostatecznym” – τὸς ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους διὰ πίστεως εἰς σωτηρίαν ἐτοίμην ἀποκαλυφθῆναι ἐν καιρῷ ἐσχάτῳ. Wpisuje się on w błogosławienie Boga Ojca za dzieło zbawienia dokonane „w i przez” Jezusa Chrystusa, którego beneficjentami stali się autor i adresaci listu (1,3-12). Współczesne przekłady przytoczonego wyżej tekstu greckiego 1P 1,5 przysłaniają jego militarny wydźwięk zakodowany w wyrażeniu ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένους – „w mocy Bożej strzeżeni”. Staje się on możliwy do uchwycenia, gdy interpretator uświadomi sobie, że terminy δύναμις i φρουρέω były w grece owego czasu często stosowane w kontekstach militarnych. W słowniku Liddella i Scotta przy hasle δύναμις występuje bardzo podobne sformułowanie πέντε δυνάμεισι πεφρουρημένοι, którego kontekst wyraźnie wskazuje na tematykę militarną.² Znajdujemy także przypadki, w których każde z tych słów wzięte osobno występuje w kontekstach militarnych. Rzeczownik δύναμις w znaczeniu „siła militarna” występuje np. w Rdz 21,22.³ Czasownik φρουρέω zaś przyjmuje znaczenie militarne w Septuagincie w Jdt 3,6. W grece hellenistycznej owego czasu czasownik τεύει był stosowany na określenie czynności pełnienia straży przez wartowników strzegących bram wejściowych do miasta. Zaś rzeczownika φρουρά używano na określenie strażników wojskowych w obozach polowych lub w garnizonach, a także tych, którzy stali na rogatek. W każdym z tych przypadków ich misja sprowadzała się do ochrony i strzeżenia zarówno miejsca jak i ludzi. Natomiast rzeczownik δύναμις, który ma skądinąd bardzo szeroki za-

¹ Zagadnienia te przystępnie omawia A. P u i g T à r r e c h, *Le milieu de la Première Épître de Pierre*, Revista Catalana de Teologia 5/1980, s. 361 (zob. zwł. przyp. 208).

² Zob. H.G. L i d d e l l, R. S c o t t, H.S. J o n e s, *A Greek-English Lexicon. A New Edition Revised and Augmented Throughout*, Oxford 1968, kol. 452.

³ Wcześniej w takim znaczeniu używają go np. Tukidydes (ochrona miasta) i Ksenofont, zob. *Thayer's Greek Lexicon*, wersja BibleWorks 7, ad loc.

kres semantyczny, gdy używany jest w kontekście militarnym, określa zdolność do walki, potencjał militarny.

Obydwa morfemy połączone w IP 1,5 w związek frazeologiczny ἐν δυνάμει θεοῦ φρουρουμένων – „w mocy Bożej strzeżeni” – wyrażają ideę Boga, który na podobieństwo garnizonu lub oddziału wojskowego strzeże i zapewnia bezpieczeństwo tym, którzy w Niego wierzą.⁴ Forma imiesłowu czasu teraźniejszego w stronie biernej, φρουρουμένων, eksponuje podmiotowość Bożego działania, którego adresaci są beneficjentami. Aspekt niedokonany tego czasownika wskazuje na czynność stałą, wielokrotną, powtarzającą się. Oznacza to, że Bóg stale ich ochrania i strzeże, i że żadne – najbardziej nawet trudne – okoliczności życia oraz wrogie moce nie są w stanie konkurować z Bożą mocą i gotowością. Ta metafora Boga jako żołnierza-obrońcy, a właściwie „całego garnizonu Bożej mocy”, wydaje się bardzo ważna, gdyż już na początku listu, zaraz po wstępie epistolarnym, autor dodaje w ten sposób adresatom nadziei i umacnia w nich przekonanie o tym, że Bóg się o nich troszczy, strzeże ich i ochrania, oraz że jest w tym skuteczny „jak garnizon rzymskiego wojska”. Te słowa pociechy nabierają znaczenia w kontekście jakże trudnej sytuacji religijno-społecznej adresatów, żyjących jako „obcy i przybysze” (2,11) pośród wrogiej społeczności.⁵

W kontekście całości wypowiedzi z IP 1,5 należy również podkreślić, że obietnica Bożej niezbywalnej opieki nie dotyczy jedynie ochrania adresatów, by mogli praktykować wiarę w Jezusa Chrystusa, lecz że celem tego Bożego działania jest doprowadzenie ich „do zbawienia gotowego objawić się w czasie ostatecznym”. Wybrzmiewa tutaj podmiotowość wiary chrześcijanina, który właśnie dzięki wierze jest w stanie dostrzec tę Bożą opiekę i powierzyć bezwarunkowo Bogu swój los, wiedząc, że ostatecznym celem jego istnienia jest wieczne zbawienie. Tematykę tę rozwija autor listu w kontekście następnym – 1,6-12. Gdy adresaci będą przeżywać swój obecny trudny los z wiarą w niezachwianą Bożą opiekę, będą w stanie, nawet w tej sytuacji, błogosławić Go.

⁴ Podobnie interpretuje ten werset np. A. P u i g T à r r e c h, *Le milieu de la Première Épître de Pierre*, s. 363.

⁵ Zob. J. K r e ć i d ł o, *Sytuacja społeczna i religijna adresatów Pierwszego Listu Piotra*, w: W. C h r o s t o w s k i, B. S t r z a ł k o w s k a (red.), „*Patrzymy na Jezusa, który nam w wierze przewodzi*”. *Księga Pamiątkowa dla Ks. Prof. Jana Łacha w 85. rocznicę urodzin*, Warszawa 2012, s. 337-350.

Cielesne pożądania walczą przeciwko duszy (1P 2,11)

Kolejny termin militarny w Pierwszym Liście Piotra pojawia się w 2, 11 w wyrażeniu: ἀπέχεσθαι τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν αἵτινες στρατεύονται κατὰ τῆς ψυχῆς – „powstrzymać się od cielesnych pożądań, które walczą przeciwko duszy”. W strukturze listu jest to fragment niezwykle istotny, gdyż wraz z kolejnym werselem 2,12 stanowi sekcję pomostową otwierającą jego drugą część. Pomost ten to przejście między pierwszą częścią, w której autor pouczał adresatów, na czym polega chrześcijańskie powołanie i jakie są jego konsekwencje, a drugą, która będzie miała charakter parenezy promującej określone wzorce postępowania.⁶

W 1P 2,11-12 autor konfrontuje ze sobą dwa sposoby życia – chrześcijański i pogański. Poucza, jakie są konsekwencje przyjęcia nowej wiary. Posługuje się w tym celu słownictwem militarnym: występujący w 2,11 czasownik στρατεύομαι (w stronie zwrotnej) przyjmuje znaczenie „służyć w armii”, „prowadzić walkę” lub „zaciągnąć się do armii”⁷ (np. 1Kor 9,7; 2Kor 10,3). Zwykle łączy się on z przyimkiem ἐν (zob. 1Tm 1,18; Jk 4,1). W analizowanym fragmencie 1P 2,11 wyjątkowo (*hapax legomenon* w NT) towarzyszy mu przyimek κατὰ, który przydaje dynamiki i intensywności czynności prowadzenia walki. Podmiotem tej walki są cielesne pożądania (τῶν σαρκικῶν ἐπιθυμιῶν), które w kontekście całości listu należy interpretować jako wszystko to, co reprezentuje dawny niechrześcijański sposób życia adresatów. Autor 1P uwrażliwia więc czytelników, że wytrwanie w wierze w Chrystusa nie jest łatwe, nie jest ono biernym oporem, lecz walką, zmaganiem się. Nie ma to jednak być walka agresywna, ale wewnętrzne zmaganie,⁸ co potwierdza autor w 5,8-9, gdy – przestrzegając przed atakami diabła, który „krąży jak lew ryczący, szukając, kogo pożreć” – zachęca do czuwania i wytrwałości w wierze.

Do duchowej walki przeciw temu, co streszczają w 2,11 cielesne pożądania, tzn. do zmagania się z inklinacjami do powrotu do dawnego pogańskiego stylu życia, autor wzywa adresatów również w 4,2-3, wymieniając konkretne skłonności: „...aby resztę czasu w ciele przeżyć już nie dla wypełniania ludzkich żądz, ale woli Bożej. Wystarczy

⁶ Zob. S. Hałas, *Pierwszy List Piotra*, NKBNT 17, Częstochowa 2007, s. 169.

⁷ Zob. H.G. Liddell, R. Scott, H.S. Jones, *A Greek-English Lexicon. A New Edition Revised and Augmented Throughout*, kol. 1651.

⁸ Zob. A. Puig Tàrrach, *Le milieu de la Première Épître de Pierre*, s. 362.

bowiem, że w minionym czasie spełnialiście wolę pogan i postępowaliście w rozwiązłościach, żądach, nadużywaniu wina, obżarstwie, pijaństwie i w niegodziwym bałwochwalstwie”. Trwanie w wierze w Jezusa implikuje zatem nieustanne zmaganie się z „cielesnymi pożądaniem, które walczą przeciwko duszy”.

Uzbrojeni w tę samą myśl (1P 4,1)

Kolejna metafora militarna pojawia się w 4,1 w stwierdzeniu: „Skoro więc Chrystus cierpiał w ciele, wy również w tę samą myśl się uzbrojcie, że kto poniósł mękę na ciele, zerwała z grzechem”. Interesuje nas tu wypowiedź: καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἐννοιοῦν ὀπλίσασθε – „wy również w tę samą myśl się uzbrojcie”. Występujący w tym wyrażeniu czasownik ὀπλίζω przynależy do słownictwa typowo militarnego i oznacza „uzbroić się”, „wyposażyć się do walki”.⁹ Czasownik ten jest spokrewniony z rzeczownikiem ὀπλίτης określającym ciężkozbrojnego wojownika.¹⁰

Metafora życia chrześcijańskiego jako służby wojskowej jest znana w Nowym Testamencie, zwłaszcza u Pawła, np.: „Chociaż bowiem w ciele pozostajemy, nie prowadzimy walki według ciała, gdyż oręż bojowania naszego [τὰ γὰρ ὄπλα τῆς στρατείας ἡμῶν – rzeczownik ὄπλον to „oręż wojskowy”] nie jest z ciała, lecz posiada moc burzenia, dla Boga twierdz warownych” (2Kor 10,3-4).¹¹ U czytelnika, mającego wiedzę o owym techniczno-militarnym zastosowaniu czasownika ὀπλίζω w grece tamtego czasu, jego obecność w zupełnie niemilitarnym kontekście 1P 4,1 i całego listu może wywoływać pewne zdziwienie. Widać wyraźnie, że autor 1P używa tej metafory w innym znaczeniu niż Paweł czy też autorzy greccy tamtego czasu. By zrozumieć jej nośność, trzeba odwołać się do kontekstu listu. W bezpośrednim kontekście uprzednim autor podał przykład Chrystusa, który cierpiał, umarł i zmartwychwstał, „aby przyprowadzić adresatów do Boga” (3,18nn.). W tym cierpieniu odniósł zwycięstwo i obecnie przebywa w niebie po prawicy Boga, „gdzie poddani Mu zostali Aniołowie i Władze i Moce” (3,22). Do tej właśnie sytuacji ostatecznego zwycięstwa Chrystusa nawiązuje autor w 4,1, pisząc:

⁹ Zob. H.G. Liddell, R. Scott, H.S. Jones, *A Greek-English Lexicon. A New Edition Revised and Augmented Throughout*, kol. 1239.

¹⁰ Zob. S. H a ł a s, *Pierwszy List Piotra*, s. 278.

¹¹ Inne teksty nowotestamentowe to: Rz 6, 13; 13, 12; 2Kor 6, 7; Ef 6, 11-17.

„Skoro więc Chrystus cierpiał w ciele, wy również w tę samą myśl się uzbrojcie”. Wskazuje na to wyraźnie występująca w postpozycji łącznie z *genetivus absolutus* Χριστοῦ παθόντος w 4,1 partykuła referencyjno-wynikowa οὖν, do której logicznie odnosi się zwrot καὶ ὑμεῖς – „wy również”. Wyrażenie „skoro więc Chrystus (...) wy również” ma zatem charakter parenetyczny – autor wyciąga praktyczny wniosek na podstawie podanego wcześniej przykładu. Zestawione jest tutaj cierpienie, którego doznał Jezus, z cierpieniami, których doznają adresaci, będący „obcymi i przybyszami” w wrogim sobie środowisku (2,11). Przykład znoszenia cierpienia przez Chrystusa ma być dla nich pouczeniem o wychowawczej¹² i zbawczej funkcji cierpienia, którego doświadczają.

Pareneza, którą autor 1P kieruje do adresatów, dotyczy zatem postawy wobec spotykających ich cierpień i w tym kontekście należy interpretować metaforę: καὶ ὑμεῖς τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὀπλίσασθε – „wy również w tę samą myśl się uzbrojcie”. Owo uzbrojenie się czy też wyposażenie się do walki dotyczy w 1P 4,1 sfery umysłu, wyrażonej tu przez rzeczownik ἔννοια. Zarówno w grece klasycznej jak i hellenistycznej oznaczał on „akt myślenia”, „myśl”, „rozmyślanie”, „refleksję”, „koncepcję”, „ocenę sytuacji”, „ideę”, „przesłankę”, „intencję”, „pogląd”.¹³ Podajemy tutaj tak szeroki zakres semantyczny rzeczownika ἔννοια, gdyż pozwala to lepiej zrozumieć, na czym polega owo „uzbrajanie się” wyznawców Chrystusa wobec doświadczanych cierpień. Nie chodzi tutaj o uzbrojenie się w jakąś jedną konkretną cnotę, lecz o transformację myślenia, które dostrzegać będzie wychowawczą rolę doznawanych cierpień. Wytrwałość w tych cierpieniach ma być wzorowana na wytrwałości Chrystusa w cierpieniach, niewinnie znoszonych w celu zbawienia innych.¹⁴ Użycie metafory opartej na czasowniku ὀπλίζω pokazuje, że przyjęcie takiej postawy nie jest łatwe. Wymaga „żołnierskiej determinacji” – porów-

¹² Za taką interpretacją wyrażenia ὅτι ὁ παθὼν σαρκὶ πέπαυται ἁμαρτίας – „kto bowiem cierpiał, zerwał z grzechem” – opowiada się np. S. H a l a s, *Pierwszy List Piotra*, s. 279-280; zob. też D.P. S e n i o r, *1 Peter*, w: D.P. S e n i o r, D.J. H a r r i n g t o n, *1 Peter, Jude and 2 Peter*, SPS 15, Collegeville 2003, s. 113-114.

¹³ Zob. H.G. L i d d e l l, R. S c o t t, H.S. J o n e s, *A Greek-English Lexicon. A New Edition Revised and Augmented Throughout*, kol. 570; J.P. L o u w, E.A. N i d a, *Greek-English Lexicon of the New Testament Based on Semantic Domains*, t. 1-2, New York 1988, CD-ROM 2003, Bible Works 6, kol. 2299; J.H. T h a y e r, *A Greek-English Lexicon of the New Testament*, Michigan 1984, CD-ROM 2003, Bible Works 6, kol. 1880.

¹⁴ Zob. D.P. S e n i o r, *1 Peter*, s. 117.

nywalnej do tej, jaką powinien wykazać się żołnierz przygotowujący się do walki. Ta metafora militarna ma przede wszystkim uzmysłowić czytelnikom, jak intensywnie muszą się zmagać w codziennych cierpieniach, by nie utracić swej chrześcijańskiej tożsamości.

Otrzymanie niewiędnący wieniec chwały (1P 5,4)

Zwieńczeniem pouczeń skierowanych do starszych w Pierwszym Liście Piotra jest obietnica: „Kiedy zaś objawi się Najwyższy Pasterz, otrzymacie niewiędnący wieniec chwały” (5,4). Stwierdzenie „otrzymacie niewiędnący wieniec chwały” – κομιείσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον może być uznane za metaforę militarną, jeżeli potraktujemy ów wieniec jako tzw. *corona militis*. Jest to dosyć interesujący kazus interpretacyjny, któremu należy przyjrzeć się bliżej. Tematyka wieńca jako ważnego elementu życia mieszkańców basenu Morza Śródziemnego – zwycięstwa militarne,¹⁵ uczty, zawieranie małżeństw, pogrzeby, zawody sportowe, oddawanie czci ludziom wyróżniających się honorowym postępowaniem – znajduje dobre odzwierciedlenie w literaturze tamtego czasu.¹⁶ Potwierdzeniem tego stanu jest chętnie korzystanie z motywu wieńca/korony przez autorów ksiąg Nowego Testamentu. W *Corpus Paulinum* znajdujemy wzmianki o dwojakiego rodzaju wieńcach. Pierwszy z nich to „wieniec chwały” (στέφανος καυχήσεως, np. 1Tes 2,19), który ma być nagrodą za trudy apostołowania. Drugi zaś wieniec (στέφανος, bez dodatkowej precyzacji) to ten, który otrzymywali zwycięzcy w zawodach sportowych (np. 1Kor 9, 25). Motyw wieńca pojawia się również kilkakrotnie w Apokalipsie Jana, gdzie zwykle symbolizuje władzę i moc¹⁷ (np. 4,4,10; 9,7; 12,1; 14,14), zwycięstwo/wytrwałość w uciskach znoszonych dla Chrystusa (2,10; 3,11) i militarne zwycięstwo (6,2). Wydaje się, że autor 1P przypisuje wyrażeniu κομιείσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον sens podobny do tego, jaki mamy w Ap 2,10; 3,11; 6,2, czyli wieniec należny zwycięzcom (*corona militis*) w zmaganiach. Za taką interpretacją przemawia również okoliczność, że w 1P 5,4 podobnie jak w Ap 2,10 obietnica otrzymania wieńca zwycięstwa odnosi się do eschatologicznej przyszłości i jest nagrodą za wytrwałe zmaganie się o utrzymanie wiary: „Bądź wierny aż do

¹⁵ Zob. tamże, s. 140.

¹⁶ Zob. A. P u i g T à r r e c h, *Le milieu de la Première Épître de Pierre*, s. 364.

¹⁷ Zazwyczaj jako στέφανος χρυσοῦς – „złoty wieniec”.

śmierci, a dam ci wieniec życia” (γίνου πιστὸς ἄχρι θανάτου, καὶ δώσω σοι τὸν στέφανον τῆς ζωῆς). Innym tekstem, który potwierdza słusność intuicji odczytania metafory wieńca w IP 5,4 w odcieniu militarnym, jest tekst paralelny Jk 1,12: „Błogosławiony mąż, który oprze się pokusie: gdy zostanie poddany próbie, otrzyma wieniec życia [λήμψεται τὸν στέφανον τῆς ζωῆς], obiecany przez Pana tym, którzy Go miłują”. Można więc wnioskować, że kiedy autor listu kieruje w IP 5,4 do starszych obietnicę: „...kiedy objawi się Najwyższy Pasterz, otrzymacie niewiednący wieniec chwały”, ma na myśli „wieniec/koronę zwycięstwa”, który jest eschatologiczną obietnicą życia wiecznego dla wyznawców Chrystusa za ich wytrwałość w zmaganiach o zachowanie wiary. Porównywanie tych zmagających z walką żołnierzy, z których tylko najbardziej waleczni otrzymywali *corona militis*, ma dużą nośność perswazyjną.

Należy także zwrócić uwagę na semantyczną nośność przymiotnika ἀμαράντινος towarzyszącego rzeczownikowi στέφανος w IP 5,4. Choć etymologicznie wywieść go należy od czasownika μαράινω – „usychać”, „wiednąć”, „wymierać”, „znikać”¹⁸ (z „-α” *privatum*), nie oznacza on jednak czysto abstrakcyjnej rzeczywistości, lecz wskazuje na materiał, z którego wieniec został wykonany.¹⁹ Rzeczownik ἀμάραντος (łac. *amarantus*) funkcjonował jako nazwa własna kwiatu charakteryzującego się tym, że zachowywał świeżość przez długi czas po zerwaniu i nie usychał.²⁰ Ze względu na te właściwości był używany do sporządzania wieńców.²¹ Forma ἀμαράντινος – dosł. „amarantowy” (zamiast stosowanego często w funkcji przymiotnika rzeczownika ἀμάραντος) obecna w IP 5,4 kładzie akcent na to, że wieniec był w całości wykonany z owych niewiednących kwiatów. To zaś zapewniało mu dużą trwałość.

Motyw niewiednącego wieńca chwały jako eschatologicznej obietnicy dla starszych wspólnot Kościołów małoazjatyckich staje się jeszcze bardziej czytelny, gdy odniesiemy intertekstualnie przymiot-

¹⁸ Zob. H.G. Liddell, R. Scott, H.S. Jones, *A Greek-English Lexicon. A New Edition Revised and Augmented Throughout*, kol. 1080.

¹⁹ Należy zauważyć, że nie jest to wieniec ze złota, co wskazywałoby na aspekt władzy i mocy (zob. wyżej) jako istotnych elementów obietnicy eschatologicznej nagrody, którą starsi mają otrzymać od Najwyższego Pasterza.

²⁰ Zob. np. D.P. Senior, *I Peter*, s. 140.

²¹ Stosowne przykłady znaleźć można np. w *Thesaurus Linguae Latinae*, Lipsiae 1900, t. 1, wersja online dostępna od 2011 r.; zob. <http://www.worldcat.org/title/thesaurus-linguae-latinae/oclc/1473605>.

nik ἀμαράντινος z 1P 5,4 do przymiotnika ἀμάραντος w 1,4 – z pewnością to pierwsze wystąpienie nadaje semantyczne ukierunkowanie drugiemu. W 1P 1,4 jest mowa o tym, że wszyscy wierzący w Chrystusa zostali dzięki powstaniu z martwych Jezusa Chrystusa na nowo zrodzeni do żywej nadziei, „do dziedzictwa niezniszczalnego i niepokalanego, i niewiędnącego [εἰς κληρονομίαν ἡ ἀμάραντον], które jest zachowane dla was w niebie”. Chodzi tutaj o obietnicę życia wiecznego, do którego wszyscy zostali powołani. W 5,4 ta obietnica została przypomniana starszym wspólnot i przedstawiona jako nagroda za ich wierną służbę w dawaniu świadectwa wiary w pasterskiej posłudze. Nagrodą za ich zmagania, których intensywność jest porównywalna do zmagañ walecznych żołnierzy, ma być „niewiędnący wieniec chwały”.²²

Pozostaje jeszcze do sprecyzowania, jak należy rozumieć *genetivus* τῆς δόξης w wyrażeniu „otrzymacie niewiędnący wieniec chwały” – κομίσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. Wydaje się, że najlepiej zinterpretować ten dopełniacz jako *genetivus epexegeticus*, tzn. przyjmując, że dookreśla on rzeczownik στέφανος, z którym wchodzi w związek syntaktyczny²³. Charakterystyczną cechą takiej struktury gramatycznej jest to, że rzeczownik nadrzędny, który jest dookreślany, występuje w funkcji metaforycznej i wymaga doprecyzowania.²⁴ W naszym przypadku chodzi o uświadomienie czytelnikom, że wiecznotrwałą nagrodą (wieńcem), którą mają otrzymać starsi, jest chwała. A zatem tekst ten ma następujące znaczenie: „otrzymacie niewiędnący wieniec, którym jest chwała”. Rzeczownik δόξα należy do charakterystycznego słownictwa Pierwszego Listu Piotra²⁵ i określa uczestnictwo w Bożej chwale w przyszłym życiu. Do tej chwały powołani są wszyscy wierzący w Chrystusa,²⁶ jednakże szczególnie honorową po-

²² Do takich konkluzji dochodzi również A. P u i g T à r r e c h, *Le milieu de la Première Épître de Pierre*, s. 366-368.

²³ Na temat struktury gramatycznej *genetivus epexegeticus* zob. G. S z m o c k i, *Greka Nowego Testamentu*, Pelplin 2004, s. 111.

²⁴ Zob. więcej na temat semantycznej nośności struktury *genetivus epexegeticus* w: D. B. W a l l a c e, *Greek Grammar beyond the Basics. An Exegetical Syntax of the New Testament*, Grand Rapids 1996, s. 95-100.

²⁵ Zob. S. H a ł a s, *Pierwszy List Piotra*, s. 333.

²⁶ Wybrzmiewa to wyraźnie w końcowym zaleceniu listu, kierowanym do wszystkich (5, 10-11): „A Bóg wszelkiej łaski, Ten, które was powołał do wiecznej swojej chwały w Chrystusie, gdy trochę pocierpicie, sam was udoskonali, utwierdzi, umocni i ugruntuje. Jemu chwała i moc na wieki wieków! Amen”.

zycję (niewiędnący wieniec) mają mieć ci, którzy byli odpowiedzialni za wspólnoty Kościoła.

Mocni w wierze przeciwstawcie się diabłu (1P 5,9)

Ostatnia metafora militarna w 1P znajduje się wśród napomnień końcowych, skierowanych do wszystkich adresatów: ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει – „któremu stawcie opór stali w wierze” (5,9). To umiejscowienie nadaje owemu pouczeniu szczególną emfazę. Kluczowy jest tu czasownik ἀντίστημι, który w grece klasycznej i hellenistycznej oznaczał „przeciwstawianie się”, „stawianie czemuś lub komuś oporu”, ale też „walkę” (np. w *Dziejach* Herodota, 5.22).²⁷ Był on używany przez autorów starożytnych w kontekście militarnym w znaczeniu stawiania oporu siłom wroga. Jego inne liczne wystąpienia w Nowym Testamencie nie mają konotacji militarnych, ale generalnie desygnują zdecydowany opór przeciw komuś lub czemuś.²⁸ W przypadku 1P 5,9 interpretujemy *imperativus* ἀντίστητε jako metaforę militarną z trzech powodów: kontekst innych metafor militarnych w tym liście; *Sitz im Leben* adresatów zamieszkujących owe prowincje rzymskie: były one świadkami rzymskich wojennych wypraw i stacjonowały tam rzymskie legiony; wspomniane przed chwilą funkcjonowanie tego czasownika w „języku militarnym”, czego świadectwem jest pozabiblijna literatura grecka owego czasu.²⁹

Należy tu zwrócić również uwagę na aspekt czasowy trybu rozkazującego ἀντίστητε. Jest to *imperativus aoristi*, co sugeruje po pierwsze, że chodzi tu o jednorazową czynność stawienia oporu. Kontekst całej wypowiedzi każe nam jednak nie ograniczać się do tej możliwości, lecz interpretować ἀντίστητε jako aorystyngresywny, komprehensywny, a nawet gnomiczny.³⁰ Pouczenie, o którym tu mowa, należy odnieść do kontekstu uprzedniego (5,8): „Przeciwnik wasz, diabeł,

²⁷ Zob. H.G. Liddell, R. Scott, H.S. Jones, *A Greek-English Lexicon. A New Edition Revised and Augmented Throughout*, kol. 140.

²⁸ Wystąpienia tego morfemu w innych księgach NT analizuje np. D.P. Senior, *1 Peter*, s. 147-148.

²⁹ Doskonałego materiału analitycznego w tej sprawie (u 87 autorów greckich różnych czasów) dostarcza *Thesaurus Linguae Graecae*, dostępny na stronie internetowej <http://www.tlg.uci.edu/demo/textsearch> (9 III 2012).

³⁰ Różne odcienie aspektów greckiego aorystu przystępnie omawia np. D.B. Wallace, *Greek Grammar beyond the Basics. An Exegetical Syntax of the New Testament*, s. 554-557, 714-717.

jak lew ryczący krąży szukając kogo pożreć” – ὁ ἀντίδικος ὑμῶν διάβολος ὡς λέων ὠρυόμενος περιπατεῖ ζητῶν [τινα] καταπιεῖν. Obecny tu czasownik περιπατεῖ (*indicativus praesentis activi* 2 os. l. poj.), z którym strukturalnie łączy się zaimek względny ᾧ (*dativus sing. r. m.*) na początku wersetu 5,9 odnosi się do czynności podmiotu określonego jako διάβολος – „diabeł”. Jest to czynność o aspekcie wielokrotnym, ciągłym, powtarzającym się. Określa więc pewien permanentny stan zagrożenia, na które wystawiona jest wiara adresatów z powodu nieustannych ataków diabła. Taki trwały stan zagrożenia domaga się, by byli stali w wierze (στερεοὶ τῇ πίστει) i ciągle gotowi do stawiania oporu atakom diabła. Gdybyśmy zatem zinterpretowali czasownik ἀντίστητε jako aoryst ingresywny,³¹ należałoby wnioskować, że do tej pory adresaci zbyt słabo przeciwstawiali się diabłu i nadszedł czas, by z całą stanowczością – porównywaną do poświęcenia żołnierza w walce obronnej – zaczęli się mu przeciwstawiać i trwali w tym stanie. Gdy przyjmiemy komprehensywny aspekt czasownika ἀντίστητε, należy tę wypowiedź interpretować jako stałą dyspozycję – nieustannie i w każdej sytuacji – opierania się diabłu.³² Gnomiczna interpretacja ἀντίστητε kładłaby nacisk na sentencyjny, niemal przysłowiowy charakter wypowiedzi w 5,9: „...stali w wierze przeciwstawiając się zawsze diabłu”.³³ Nie należy wykluczać żadnej z tych możliwości interpretacyjnych wyrażenia ᾧ ἀντίστητε στερεοὶ τῇ πίστει, lecz traktować je komplementarnie.³⁴

W niniejszym artykule przeanalizowano pięć metafor militarnych, przez które autor Pierwszego Listu Piotra chce wyrazić kilka zasadniczych spraw dotyczących wiary adresatów. W pierwszej z tych metafor, występującej na początku listu (1,5), przez obraz Boga jako Żołnierza-Obrońcy, autor przypomina czytelnikom, że Bóg stale opiekuje się nimi, strzeże ich, ochrania i zapewnia im bezpieczeń-

³¹ Na temat semantycznej nośności aorystu ingresywnego zob. *tamże*, s. 558-559.

³² *Tamże*, s. 557-558.

³³ Zob. *tamże*, s. 562.

³⁴ Bardzo wyraźne jest tu podobieństwo zalecenia z 1P 5, 8-9 do tego, co czytamy w Jk 4, 7: „Bądźcie więc poddani Bogu, przeciwstawiając się natomiast diabłu [ta sama frazeologia, co w 1P 5,8-9: ἀντίστητε τῷ διαβόλῳ], a ucieknijcie od was”. Autor Listu Jakuba kładzie nacisk na skuteczność takiej wytrwałej „żołnierskiej” postawy.

stwo oraz, że żadne wrogie moce nie mogą Go pokonać. Przy użyciu drugiej metafory militarnej (2,11) poucza on adresatów, jakie są konsekwencje przyjęcia wiary w Jezusa. Jak żołnierze służący w armii, muszą oni podejmować nieustannie duchowe wewnętrzne zmagania, by wytrwać w wierze i nie powrócić do dawnego niechrześcijańskiego stylu życia wyrażonego tu przez frazę „cielesne pożądania”. W 1P 4,1 autor zestawia cierpienia doznane przez Chrystusa, które miały zbawczy charakter, z cierpieniami doznawanymi przez adresatów żyjących we wrogim sobie środowisku. Wobec doświadczanych cierpień mają oni uzbroić się „jak ciężkozbrojni żołnierze”. Metafora ta wyraża transformację myślenia, która polegać ma na dostrzeganiu wychowawczej roli doznawanych cierpień, z wytrwałością przyjmowanych na wzór niewinnie cierpiącego Chrystusa. Przez czwartą z metafor militarnych (5,4) autor przekonuje starszych, czyli przewodników wspólnot, że ich zmagania o zachowanie wiary, porównywalne intensywnością i poświęceniem do walki żołnierzy, zostaną nagrodzone „niewiedzącym wieńcem chwały”, czyli wiecznym przebywaniem z Bogiem w chwale nieba. Piąta z metafor militarnych (5,9) wyraża w liście wezwanie do wszystkich adresatów, by mieli stałą i nieprzejednaną postawę obrony swej wiary w Chrystusa przed atakami diabła, który jest „jak lew ryczący krąży, szukając, kogo pożreć”. Zastosowanie tych kilku metafor militarnych pozwoliło autorowi w sposób bardziej emfaticzny ukazać różne aspekty wiary adresatów – zarówno Bożą determinację w umacnianiu wierzących, jak i konieczność radykalizacji ich zmagania o zachowanie daru wiary.

Janusz KRĘCIDŁO MS